
SIGNIFICACIÓ POLÍTICA DE SOLIDARITAT CATALANA

SANTIAGO IZQUIERDO BALLESTER
Universitat Pompeu Fabra

RESUM

L'article pretén fer una repassada de la història de Solidaritat Catalana, un dels moviments cívics i polítics de major transcendència de principis del segle xx a Catalunya. En aquestes pàgines estudiarem amb detall la seva gestació, el seu desenvolupament i la seva crisi posterior. L'efímera vida de Solidaritat Catalana (1906-1909) no amaga la importància del fenomen com a punt de referència per a futurs intents d'unió entre diferents sectors polítics catalans. A més, estem davant del primer moviment transversal del catalanisme polític. Un catalanisme que, com va demostrar Solidaritat, ja no podia ser monopoli de cap partit. Si Solidaritat Catalana hagués estat només una mera aliança de partits davant una consulta electoral imminent, sorgida d'un acte comú de protesta per fets atemptatoris a la llibertat civil, la seva durada hauria estat quelcom inexplicable. Si durà uns tres anys, fou perquè amagava un afany que anava més enllà d'una conjuntura breu, amb aspiracions i estímuls d'esdevenir permanent en la política catalana. I és que per damunt de les seves crisis internes, la veritable dimensió del moviment la dóna el fet d'haver ajudat a fer arrelar una mica més el catalanisme en l'ànima col·lectiva dels catalans.

PARAULES CLAU

Solidaritat Catalana, catalanisme, republicanisme, federalisme, Lliga Regionalista, Centre Nacionalista Republicà, Unió Republicana, lerrouxisme, militarisme, eleccions, caciquisme.

The political importance of Solidaritat Catalana

ABSTRACT

This article tries to revise the history of Solidaritat Catalana, one of the most important civic and political movements at the beginning of the twentieth century in Catalonia. In these pages we will study its creation in detail, along with its development and subsequent crisis. The short lifespan of Solidaritat Catalana (1906-1909) doesn't hide the importance of the phenomenon as a reference point for future attempts of union amongst different sectors of Catalan politicians. Furthermore, we are confronted with the first transverse movement of political catalanism. A type of catalanism which, like Solidaritat, demonstrated that it could no longer be monopolised by any party. If Solidaritat Catalana had been merely an alliance of parties up against an imminent political consultation, the result of a common act of protest in opposition to acts that try to attack civil liberties, its duration would have been something without explanation. If it lasted for three years it was because it had a will to last, with aspirations and in-

centives to become permanent in Catalan politics. Apart from the internal crisis, the real dimension of the movement is explained by the way in which it helped catalanism to become more deep rooted in the collective soul of the Catalans.

KEY WORDS

Solidaritat Catalana, catalanism, republicanism, federalism, Lliga Regionalista, Centre Nacionalista Republicà, Unión Republicana, Lerrouxism, militarism, elections, caciquism.

EL CONTEXT HISTÒRIC

Solidaritat Catalana va ser un dels moviments cívics i polítics de major transcendència de principis del segle xx a Catalunya. Per entendre en tota la seva magnitud aquesta emblemàtica efemèride de la Catalunya contemporània, cal que ens deturem breument per analitzar el context històric en el qual s'inscriu Solidaritat i totes les circumstàncies que van acompanyar la seva gestació. No podem oblidar que aquest és un moment de considerable avenç cap a la vertebració d'una societat de masses, procés que es manifesta, sobretot, per una creixent pressió social vers una major llibertat i per una ampliació i més gran representativitat de la política. Això no obstant, cal matisar l'abast real de la renovació política i de la modernització dels comportaments. Una cosa és Barcelona, on tots aquests canvis sí que comencen a ser evidents i irreversibles, i una altra de ben diferent és la resta de Catalunya, on la modernització política s'anirà imposant més lentament, si bé a mitjà termini també ho farà de forma inequívoca.

D'altra banda, durant els primers anys del segle xx tindrà lloc una accentuació dels factors diferencials entre Catalunya i la resta de l'Estat, atès que l'adveniment del nou segle portarà a Barcelona un canvi transcendental del mapa polític i electoral, que es traduirà en el sorgiment de dues noves opcions polítiques: un nou catalanisme polític, diferent del catalanisme ideològic, cívic, prepolític de finals del segle XIX, i el republicanisme de masses, evolució del republicanisme ensopit i atomitzat dels anys anteriors. El punt d'inflexió del canvi polític se situarà el 1901, any en el qual tenen lloc unes eleccions legislatives (19 de maig) que a Barcelona donen el triomf a quatre catalanistes (els «quatre presidents»: Bartomeu Robert, Albert Rusiñol, Lluís Domènech i Montaner i Sebastià Torres) i dos republicans (Francesc Pi i Margall i Alejandro Lerroux), i se salva només de la derrota de les forces polítiques restauracionistes un liberal monàrquic (Pere G. Maristany).¹ L'any 1901 s'asso-leix, per tant, la liquidació del bipartidisme dinàstic, característic de la Restauració, a la capital catalana. Després d'aquesta data Barcelona no tornarà a elegir cap altre

1. Em permeto remetre el lector a Santiago IZQUIERDO (2002), *La primera victòria del catalanisme polític: El triomf electoral de la candidatura dels «quatre presidents» (1901)*, Barcelona, Pòrtic.

diputat liberal ni conservador, i en comptades ocasions escollirà regidors d'aquest signe.

Els transcendents canvis que s'han començat a produir el 1901 es confirmaran en les eleccions legislatives (26 d'abril) i municipals (8 de novembre) de l'any 1903, després de les quals hom assistí a un espectacular ressorgiment del republicanisme —aglutinat ara en un únic partit, la nova Unió Republicana constituïda el 25 de març d'aquell any— i a un pas més en l'ensorrada del caciquisme i dels partits dinàstics a la ciutat de Barcelona.

A partir d'aquest moment, regionalistes i republicans canalitzaran i estimularan una nova actitud ciutadana que deixarà de considerar l'activitat política i electoral com una cosa aliena, per passar a veure-hi una forma de defensar interessos i d'expressar reivindicacions. Aquesta nova actitud culminarà amb el moviment de Solidaritat Catalana a partir de l'any 1906.

Aquest és el marc sociopolític general que precedeix les consultes electorals que han de tenir lloc al llarg del 1905 i, també, la posada en marxa del procés que conduirà a la formació de Solidaritat Catalana.

LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1905

Durant l'any 1905 van celebrar-se dues conteses electorals que van precipitar, sobretot les municipals, els esdeveniments que van donar lloc a la creació de Solidaritat Catalana. Les primeres eleccions, les legislatives, s'havien de celebrar el 10 de setembre. De cara a aquests comicis, els partits monàrquics tenien poca incidència en la vida política barcelonina, la qual cosa va provocar, juntament amb el retraïment dels carlins, que els únics contrincants que els republicans havien de vèncer era una Lliga Regionalista que apareixia com un grup compacte, ja que se n'havien separat (1904) l'ala més esquerrana i republicana, grup que restarà al marge de la contesa tot esperant adquirir estructura orgànica per tal de disputar als regionalistes el camp del catalanisme polític. Així doncs, la Lliga i la Unió Republicana monopolitzen les opcions electorals a Barcelona.

Les votacions van transcórrer amb normalitat. L'afluència a les urnes donà un elevat índex d'abstenció a Barcelona (71 %), però això no impedí el triomf dels republicans amb 5 diputats (Rafael Rodríguez Méndez, Nicolás Salmerón, Pere Pi i Sunyer, Alejandro Lerroix i Emili Junoy) dels 19 presentats a les circumscripcions catalanes. Als regionalistes els en corresponien 2 —dels 9 presentats a tot Catalunya— per les minories, que foren guanyats per Ignasi Girona i Frederic Rahola.

El repartiment general dels 44 escons que corresponien a Catalunya fou el següent: 19 per als liberals, 11 per als republicans, 7 per als conservadors i 7 per als regionalistes. La trajectòria que s'havia iniciat quatre anys abans continuava sense

desviar-se de l'objectiu de crear una nova força que dificultés cada cop més l'hegemonia dinàstica a Catalunya. Malgrat tot, l'adjudicació dels escons mostra que el compliment del torn dinàstic a Catalunya es manté en peu, encara que la penetració de les forces d'oposició antidinàstica sigui cada cop més evident.

Unes setmanes després de les eleccions legislatives, tindrà lloc una nova conseta electoral, ara municipal. La data assenyalada per a la celebració dels comicis és el 12 de novembre. A diferència de les altres consultes electorals, en les quals els atacs contra la Lliga ocupaven bona part de la campanya republicana, en aquesta ocasió el primer objectiu de la Unió Republicana fou demostrar la pràctica obstructionista dels dissidents de la Lliga i la genuïnitat de la candidatura avalada per Lerroux, en la qual trobem, entre d'altres, Santiago Valentí i Camp, Jesús Pinilla, Joan Pich i Pon, Lluís de Zulueta, Francesc Layret o Emiliano Iglesias. En el balanç que fan els republicans de la seva actuació municipal es remarcava la derrota del caciquisme i l'obra reformista de protecció de les classes treballadores. També es destacaven els projectes previstos, com la construcció de grups escolars o la consecució de les vuit hores de jornada laboral per als treballadors municipals.

També per als regionalistes, el poder municipal era una peça important de la governabilitat de Catalunya, raó per la qual van preparar la campanya a consciència. Davant la Unió Republicana, els regionalistes volien presentar una candidatura d'homes capacitats professionalment per a dur a terme una obra d'alliberament d'un domini republicà que, segons la Lliga, havia posat el municipi en un estat ruïnós. Per als regionalistes, la victòria de Lerroux significaria la paralització de les grans obres projectades pels seus regidors d'ençà de 1901: l'Exposició Universal, la reforma interior, la creació d'escoles o l'articulació de les barriades obreres amb el centre de la ciutat. Els regionalistes presentaven una candidatura de prestigi formada, entre d'altres, per Francesc Puig Alfonso, Lluís Duran i Ventosa, Ferran de Sagarra, Pere Rahola i Joan Ventosa i Calvell.

Un cop celebrades les eleccions —a Barcelona la participació és de poc més del 25 %—, l'escrutini va confirmar els bons resultats de la Lliga, que, amb 12.000 vots, va veure triomfar els 12 candidats a regidors presentats per Barcelona. També la Unió Republicana, amb 17.000 sufragis, va obtenir uns excel·lents resultats, que permeteren el triomf de 14 dels 20 candidats presentats a la capital catalana. La majoria republicana es mantindrà a l'Ajuntament de Barcelona amb 28 regidors, davant els 19 regionalistes.

La sensació de victòria dels regionalistes va ser provocada pel fet que la seva estratègia de presentar candidats només a 7 dels 10 districtes barcelonins va resultar un èxit: 6 candidats republicans van quedar fora del consistori, mentre que els catalanistes els hi van fer entrar tots. Els republicans, doncs, tot i tenir el control teòric de l'Ajuntament, quedaven afeblits per l'empenta de la Lliga. Alhora, les eleccions havien confirmat el naufragi barceloní de les forces polítiques dinàstiques, que intenta-

ven maquillar l'anomenada *crisi del 98* amb una operació regeneracionista tan hipòcrita com supèrflua, a la vegada consentida per una monarquia pusil·lànime davant l'exèrcit.

Arribats en aquest punt, i sense deixar l'àmbit municipal, no voldríem deixar de fer esment d'una realitat que, d'alguna manera, podem considerar com un precedent al que poc després serà Solidaritat Catalana. Ens estem referint a la «Solidaritat Municipal».² Aquest pacte tàcit entre regionalistes i republicans, no exempt de picabaralles polítiques entre els uns i els altres i que va funcionar durant el període 1905-1908, pretenia fer de Barcelona una gran capital cultural i urbanística, independentment de qui tingués la majoria consistorial. Republicans i regionalistes van entendre, doncs, que calia sumar esforços per fer de Barcelona una ciutat de referència en l'àmbit europeu i van decidir treballar plegats, tot i les discrepàncies polítiques, per aconseguir-ho.

LA GÈNESI DE SOLIDARITAT CATALANA

Arran del triomf regionalista en les eleccions municipals a Barcelona, la Lliga decidí celebrar l'èxit electoral amb una gran festa cívica. A tal efecte, convocà els seus seguidors a prendre part en l'anomenat *Banquet de la Victòria*, que se celebrarà el 18 de novembre de 1905 al Frontó Condal. La taula principal és presidida per Albert Rusiñol. Entre d'altres, l'acompanyen Francesc Cambó, Lluís Duran i Ventosa, Josep Puig i Cadafalch, Joan Ventosa i Calvell, Ferran de Sagarra i Enric Prat de la Riba. Al multitudinari acte assistiran unes 2.500 persones. A la sortida, una colla dels assistents a l'acte, en passar per davant de la Fraternidad Republicana cantant *Els Segadors*, foren apedregats i sonaren uns trets de revòlver. Tot seguit es produí una baralla, que va provocar alguns ferits per arma blanca i, també, de bala.³

Dies després, el 23 de novembre, el *Cu-Cut!*, setmanari humorístic catalanista afí a la Lliga, publicava un dibuix de Joan Junceda en què un militar, davant del Frontó Condal, preguntava a un civil, mentre un grup de persones es trobaven a la porta:

2. Una bona anàlisi de la «Solidaritat Municipal» i, en general, de la situació política de l'Ajuntament de Barcelona a començaments del segle XX es troba a Alfred PÉREZ-BASTARDAS (1980), *L'Ajuntament de Barcelona a primers de segle (1904-1909): Albert Bastardas i Sampere, primer alcalde popular*, Barcelona, Edicions 62. Tampoc ens podem estar de veure una certa relació entre Solidaritat Catalana i Solidaritat Obrera, organització sindical obrera constituïda el 1907 com a resultat de la coordinació de les societats obreres de Barcelona i que, d'alguna manera, estigué estimulada per l'exemple de Solidaritat Catalana.

3. Com ha assenyalat Francesc Santolaria: «La baralla [...] serví d'excusa addicional per a l'assalt dels militars, ja que aquests es remetien al suposat desordre que vivia Barcelona a causa d'uns i altres»; vegeu Francesc SANTOLARIA (2006), «Els Fets del *Cu-Cut!* Una reflexió historiogràfica», a Jordi CASASSAS (*et al.*), *Els Fets del Cu-Cut! cent anys després*, Barcelona, Centre d'Història Contemporània de Catalunya, p. 120.

- ¿Qué se celebra aquí, que hay tanta gente?
 El civil responia:
 — El Banquet de la Victòria.
 I el militar reflexionava:
 — ¿De la Victoria? Ah, vaya, serán paisanos.⁴

Tot i que l'acudit apareixia en un lloc secundari de la publicació i que no era dels que havia criticat més durament l'exèrcit, la frase injuriosa que pressuposava que els militars espanyols no tenien victòries, i dita poc després del desastre de 1898 (i en un context en el qual s'ha fet evident la decadència espanyola, la manca de recursos dels seus governs i la pèrdua de la seva vella consideració de potència colonial), molestà molt l'estament militar de Barcelona, hostil com era al naixent catalanisme polític —per ells separatisme—, poc predisposat a entendre què passava a Catalunya i carregat de prejudicis contra la llengua i la realitat nacional de Catalunya. Per altra banda, convé recordar que en l'àmbit internacional l'any 1905 és un moment de clar rebrot dels plets nacionals, començant per la independència de Noruega respecte de Suècia, un episodi que serà seguit amb gran atenció des de Catalunya. Així les coses, es poden entendre millor les suspicàcies de l'exèrcit vers les reivindicacions nacionals catalanes, en un context internacional que sembla anar-hi a favor.

La publicació és ràpidament denunciada i segrestada per la policia, però l'equip de redacció té l'agilitat suficient per a imprimir una nova edició tot suprimint la caricatura. En aquesta segona edició, el redactor explicava:

Vaja, ja ens han tornat a copiar el número abans de sortir al carrer. [...] Ahir, a la una, va anar un encàrrec a la impremta dient que no sortís cap número. Això ens va estranyar molt, perquè encara no havia anat cap exemplar al Govern Civil. Rumia que rumia sobre com podia ésser que allí ja se sabés que el número era pecaminós, vàrem recordar-nos que, al matí, un policia havia demanat «amistosament» a l'Administració si se'n podia endur un exemplar. El dependent va dir que bueno i ell se'l va endur. I ja ens tenen denunciats i copats.⁵

És molt possible que aquesta edició d'urgència arribés, com l'altra, als militars.

Com a conseqüència de tot plegat, la nit del 25 de novembre un grup de militars de la guarnició de Barcelona va assaltar les redaccions de *La Veu de Catalunya* i del *Cu-Cut!*, en una acció típica del militarisme anticonstitucional i del nacionalisme

4. A FRANCESC SANTOLARIA (2005), *El Banquet de la Victòria i els Fets del Cu-Cut! Cent anys de l'esclat catalanista de 1905*, Barcelona, Meteora, p. 97-112, es reproduïx íntegrament el número 204 del *Cu-Cut!* del 23 de novembre de 1905.

5. Extret de F. SANTOLARIA (2005), p. 93.

espanyol més intransigent.⁶ En els fets van participar uns quatre-cents militars que s'aplegaren a la plaça Reial cap a les nou del vespre i en manifestació van arribar a la impremta del carrer d'Avinyó on s'imprimia el *Cu-Cut!*, esbotzaren la porta amb desatrics, destrossaren el material, col·leccions de la revista i cremaren uns mobles al carrer. Després es van dirigir a la redacció de la revista, al carrer del Cardenal Casañas, on van fer el mateix. Rambla amunt van arribar, després, als locals de *La Veu de Catalunya*, l'òrgan d'expressió periodística de la Lliga. Els assaltants van calar foc als papers i al mobiliari. L'atac s'acompanyà d'escriadassades, persecucions de grups amunt i avall de la Rambla, així com alguns ferits civils a mans dels militars. El saqueig, fet impunement sense oposició de les forces d'ordre públic, durà hores i va comptar amb la connivència de la cúpula militar, tant del titular de la Capitania General de Barcelona, el capità general Luis Delgado Zulueta, que es trobava de permís per aquelles dates, com del seu substitut interí, el general de divisió Lluís Castelví.⁷

El relat dels fets va córrer de boca en boca. Hi ha astorament i indignació. Amadeu Hurtado ens explica a les seves memòries:

La notícia del succés m'arribava al teatre Romea, on havia assistit a l'estrena del drama d'Ignasi Iglésias *Les Garses*. Era durant el darrer entreacte que els fets es precisaven, i produïen un astorament general i una efervescència d'indignació entre la gent aplegada al saló de descons del teatre. En un dels angles del saló trobava el conegut periodista republicà, ex-candidat dels lerrouxistes en les darreres eleccions pel districte de Terrassa, Josep Roca i Roca, i així que em veia em deia visiblement emocionat: «Això no pot continuar; s'han d'acabar d'una vegada les nostres baralles; hem d'ésser una cosa tots els catalans».⁸

L'endemà tota la premsa de Catalunya condemna l'agressió amb sorprenent unanimitat, inclosa la premsa republicana hostil a la Lliga. L'excepció serà Lerroux. L'alcalde de Barcelona, Ròmul Bosch i Alsina, tot i que és un liberal dinàstic de nomenament reial, decideix sumar-se a la protesta, envia un telegrama de protesta al ministre de Governació i posa el seu càrrec a disposició del Govern. L'opinió pú-

6. El paper de l'exèrcit com a àrbitre i protagonista recurrent en la vida política espanyola durant els anys finals del segle XIX i les primeres dècades del segle XX és estudiat a Eduardo GONZÁLEZ (2006), «El ejército y el orden público durante la Restauración», a J. CASASSAS (et al.), *Els Fets del Cu-Cut! cent anys després*, Barcelona, Centre d'Història Contemporània de Catalunya, p. 59-117.

7. L'episodi és analitzat amb més detall a F. SANTOLARIA (2005), p. 113-133. L'assalt a *La Veu de Catalunya* és relatat per un dels líders de la Lliga, Josep Puig i Cadafalch; vegeu Josep PUIG I CADAFALCH (2003), *Memòries*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 117-123. Dos testimonis presencials dels fets, Claudi Ametlla i Ramon Noguier i Comet, també ens han explicat com va anar tot l'incident; vegeu Claudi AMETLLA (1963), *Memòries polítiques, 1890-1917*, Barcelona, Pòrtic, p. 238-261, i Ramon NOGUER I COMET (2000), *Al llarg de la meua vida*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 57-60.

8. Amadeu HURTADO (1969), *Quaranta anys d'advocat: història del meu temps (1894-1936)*, Barcelona, Ariel, p. 81.

blica manifesta la seva commoció, però tanmateix el Govern no castiga els responsables de l'acte i, a més, nombroses guarnicions se solidaritzen amb els militars, com també fa la major part de la premsa espanyola, en especial la militar (*El Ejército Español* i *La Correspondencia Militar*). Fins i tot el mateix monarca, Alfons XIII, va veure amb simpatia l'acció dels militars a Barcelona. *La Veu de Catalunya* publica editorials («Serenitat», «Meditem»), l'autor del primer dels quals és Prat de la Riba, en què es fa una crida a la calma.⁹ També es decideix interrompre la publicació del *Cu-Cut!* per treure tensió a l'ambient. Finalment, però, el 2 i el 5 de desembre el *Cu-Cut!* i *La Veu de Catalunya* seran suspesos, respectivament, per ordre governativa.

L'estupor inicial es convertirà en indignació. El dia 29, *La Veu de Catalunya* publicarà dos manifestos de protesta: un el signaven diputats i regidors catalanistes conjuntament amb altres dirigents de la Lliga al costat dels de la Unió Catalanista, de centres federals i publicacions com *Juventut* o *El Poble Català*; l'altre el signaven les principals corporacions ciutadanes: l'Ateneu Barcelonès, el Foment del Treball Nacional, la Lliga de Defensa Industrial i Comercial, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, la Cambra de Comerç o el Círculo de la Unión Mercantil.¹⁰

Tres dies abans, el dia 26 de novembre, Cambó, Salvador Monegal i el senador marquès de Camps (Carles de Camps) havien marxat cap a Madrid per donar una dimensió política a la protesta. A la capital, però, es trobaran amb un ambient hostil i de seguida s'adonaran que a Madrid l'únic element a debatre i la gran amenaça a abatre és el *separatisme català*. Així doncs, hi ha unanimitat a considerar que l'acció dels militars, per més que excessiva, està justificada.

El 27 de novembre s'inicien els debats sobre els fets al Congrés i al Senat. Les paraules de condemna dels fets pronunciades pel marquès de Camps al Senat seran ofegades per crits, xiulets i picaments de peus, fins al punt que la sessió s'haurà de suspendre una estona, entre visques a la pàtria i a l'exèrcit. En la sessió del Congrés en la qual el Govern decideix suspendre les garanties constitucionals a la província de Barcelona —restaren suspeses fins a mitjan abril de 1906—, el cap del Govern, Eugenio Montero Ríos, i altres líders parlamentaris espanyols —Manuel García Prieto, Antoni Maura— es manifesten hostils al catalanisme. Les queixes i les argumentacions de la major part de diputats catalans de totes les tendències no van servir de res.

En la sessió del 29 de novembre, Salmerón farà un discurs contra la suspensió de les garanties constitucionals a Barcelona. En el seu parlament s'adreçarà a la minoria regionalista, a la qual invitarà a marxar d'acord amb els republicans, per damunt de les diferències doctrinals:

9. L'escrit de Prat de la Riba el podem consultar a Albert BALCELLS, Josep M. AINAUD DE LASARTE (cur.) (1998), *Enric Prat de la Riba: Obra completa, 1898-1905*, vol. II, Barcelona, Proa, Institut d'Estudis Catalans, p. 661-663.

10. Vegeu A. BALCELLS, J. M. AINAUD DE LASARTE (cur.) (1998), p. 663-666.

Yo, que no soy catalán, pero que tengo como el más alto honor el de haber recibido aquella representación [...], yo os digo: Catalanistas, ¿os ponéis de acuerdo conmigo para llevar la paz á Cataluña? ¿Queréis que vayamos juntos del brazo republicanos y catalanistas á Barcelona, para decir: nuestras ideas difieren, nuestras opiniones pueden ir en sentidos divergentes; pero vamos á exponerlas, á sustentarlas en el santo y amoroso regazo de la madre común España?¹¹

El discurs del líder republicà causarà sensació. Francesc Albó, després que Josep Bertran i Musitu hagués anat a consultar Cambó, s'alça per acceptar. Era el naixement de Solidaritat Catalana:

Mentre durava el seu discurs, jo estava en els passadissos, parlant amb diputats, i vaig rebre la visita d'un dels membres de la minoria regionalista que em portava la notícia que Salmerón, quasi a les acaballes del seu discurs, acabava de proposar que republicans i regionalistes que es repartien la representació de Barcelona es presentessin de bracet a la capital de Catalunya. Aquesta invitació havia provocat una expectació immensa i se'm consultava de part de l'Albó, que havia demanat la paraula per testar-la, la meua opinió sobre la resposta a donar. Sense vacil·lar vaig dir a l'emissari: «S'ha d'acceptar incondicionalment». En aquell moment pot dir-se que s'inicià el procés polític del que havia d'ésser el formidable moviment de Solidaritat Catalana.¹²

El procés que portarà a la Solidaritat en bona part serà possible gràcies al dinàmic activisme de Cambó, el millor estrateg de què disposa el moviment, si bé sempre aconsellat per Prat de la Riba. De fet, Cambó i Prat de la Riba són els que millor s'adonen de les possibilitats polítiques electorals de la futura plataforma. Dit això, però, convé recordar que sense el gir polític que va fer Nicolás Salmerón al Congrés, allargant el braç de la Unió Republicana als regionalistes, cap dels dirigents de la Lliga hauria pogut somiar en la possibilitat política de bastir una plataforma com Solidaritat.

LA POSADA EN MARXA DE SOLIDARITAT CATALANA

Presidida per Salmerón, aquesta plataforma unitària de partits aplegarà la Lliga Regionalista, una part de la Unió Republicana, independents, els federals, els nacionalistes republicans, la Unió Catalanista i els carlins.

L'esclat solidari servirà, en bona mesura i paradoxalment, per a aclarir el panorama de la política catalana de partits. D'una banda, des de finals de l'estiu de 1906 es pot considerar definitivament trencada la Unió Republicana, atès que Lerroux se n'independitza definitivament.¹³ Davant seu segueix estant la Lliga, que està aprofita-

11. Fragment del text reproduït a Josep Pla (1981), *Francesc Cambó. Materials per a una història*, Barcelona, Destino, p. 268.

12. Francesc Cambó (1981), *Memòries (1876-1936)*, Barcelona, Alpha, p. 115.

13. La controvertida figura d'Alejandro Lerroux i la seva actuació política són analitzades en dues monografies excel·lents: José Álvarez Junco (1990), *El emperador del Paralelo: Lerroux y la demagogia populista*, Madrid, Alianza, i Joan B. Culla (1986), *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923)*, Barcelona, Curial.

tant aquesta conjuntura amb un sentit polític i estratègic indiscutiblement moderns. D'aquesta situació en sortirà definitivament configurada com el gran partit del catalanisme:

La Solidaritat [...] fou per a la Lliga Regionalista la demostració pràctica que comptava amb polítics preparats i amb uns mètodes d'aplicació d'unes línies directrius polítiques, és a dir, amb uns homes, una tàctica i una tècnica eficaços.¹⁴

Els altres grups actuaven com a mers comparses. Els nacionalistes republicans que s'havien escindit de la Lliga el 1904, reunits ara a l'entorn d'El Poble Català, es van integrar com a grup, encara sense estructura orgànica, dins de Solidaritat, mentre enllestien els preparatius per a convertir-se en un partit. Aquesta tasca va ser acabada a començaments de 1907, moment en què s'inaugurà el Centre Nacionalista Republicà de Barcelona, que reunia els republicans exregionalistes, republicans independents, federals, unionistes i membres de la Unió Catalanista. El nou partit tenia per objecte la consecució de l'autonomia de Catalunya dins de l'Estat espanyol i la propagació dels ideals de la democràcia republicana.¹⁵

Quedaven fora de Solidaritat els dos partits dinàstics —liberal i conservador— i, a iniciativa pròpia, els lerrouxistes, que malden per constituir un bloc antisolidari.¹⁶ En efecte, mentre es va gestant l'acord entre regionalistes i republicans, Lerroux intenta contrarrestar-lo publicant a *La Publicidad*, el 9 de desembre de 1905, aquesta peça que és un excel·lent exemple de la incendiària i demagògica prosa lerrouxista:

Hace menos de seis años imperaba en Barcelona el catalanismo político, hijo degenerado de un contubernio monstruoso entre una aspiración literaturesca, romántica y un malestar social subido al período agudo con motivo de la catástrofe nacional. [...] Los castellanos, que forman la tercera parte de esta población, no se atrevían á hablar fuerte en las Ramblas, porque la bestia separatista se mofaba cínicamente de su idioma. La bandera de la patria fue numerosas veces ultrajada. Con tal estado de cosas acabó el partido republicano. [...] Y al compás de la Marsellesa, que apagó la fosca y estúpida solemnidad del canto llano que diputaron himno los «segadores» melenudos de dudoso sexo, volvió á las calles la alegría [...]. Ellos, aquí, hablando de enviar la «última embajada á España», repitiendo lo de «cortar las amarras», silbando la bandera española, poniendo en caricatura el Ejército. [...] Así, no me digáis que condene la violencia iracunda con que los representantes del Ejército vengaron á la patria en Barcelona. [...] Yo digo que si hubiera sido militar, hubiera ido á quemar *La Veu*, el ¡*Cu-Cut!*, la Lliga y el palacio del obispo, por lo menos. Y si yo hubiera estado en Barcelona la noche de «autos» hubiéramos ido

14. Isidre MOLAS (1972), *Lliga catalana: Un estudi d'estasiologia*, vol. 1, Barcelona, Edicions 62, p. 78.

15. Jaume CARNER (1907), *Orientacions polítiques y socials del Centre Nacionalista Republicà: Discurs pronunciat per Don Jaume Carner la vetlla del 26 de janer de 1907, en la sessió inaugural d'aquesta entitat*, Barcelona, Societat Cooperativa Obrera, Impremta Comunal.

16. L'activitat política dels republicans lerrouxistes durant la conjuntura solidària i, sobretot, el seu antisolidarisme són analitzats a J. ÀLVAREZ JUNCO (1990), p. 315-360, i a J. B. CULLA (1986), p. 139-197.

el pueblo y yo á quemar varios conventos, escuelas de separatismo, y á llamar á la puerta de los cuarteles y á decirles á los soldados que antes que la disciplina están, en la conciencia de los hombres, la libertad y la patria. ¡Condenar á los oficiales! Sí, yo les condeno por prudentes, por disciplinados. ¡Censurar á los militares porque han tenido un arranque de vergüenza! [...] Me alegro mucho de lo sucedido. [...] Que antes de pactar con esa chusma envilecida por el amor al ochavo, que es la quintaesencia de su regionalismo separatista, estoy dispuesto á rebelarme contra todo el mundo, acompañado ó solo.¹⁷

Mentre això passava a Catalunya, a Madrid el Govern continuava treballant en el disseny de la política repressiva contra el catalanisme. Així, el nou cap del Govern, Segismundo Moret —que substituí un dimitit Montero Ríos que s'havia oposat a la suspensió de les garanties constitucionals a Barcelona i que s'havia evidenciat com un defensor de la supremacia del poder civil sobre el militar—, començarà a preparar un projecte de llei reclamat de feia temps per l'estament militar i la Corona: el *Proyecto de Ley de Represión de los Delitos contra la Patria y contra el Ejército*, que es coneixerà com la Llei de jurisdiccions, i que serà aprovada pel Congrés el 23 de març de 1906.¹⁸ Es tracta d'un text que fa evident la intromissió militar en l'esfera política, atès que a partir d'ara podien caure sota la jurisdicció militar delictes d'opinió política i tots els delictes de paraula o per escrit contra l'exèrcit i contra els símbols d'Espanya. Aquesta llei, que restarà vigent fins a la Segona República, pretenia institucionalitzar l'estat d'excepció, ja que prioritzava prerrogatives de la jurisdicció militar sobre la civil, i, en definitiva, era un intent de situar el catalanisme fora de la llei. Fer de l'exèrcit àrbitre de la vida pública era molt greu, atès que la pressió extraparlamentària feia evidents les contradiccions, els defectes estructurals i la crisi del mateix sistema polític de la Restauració.

Coincidint amb la tramitació de la Llei de jurisdiccions, els treballs organitzatius de la futura Solidaritat Catalana no s'havien aturat en cap moment: a finals de gener del 1906 s'havia nomenat el seu Comitè Executiu, en el qual estaven representats la Lliga (Francesc Cambó), els nacionalistes republicans (Jaume Carner), els republicans independents (Amadeu Hurtado), la Unió Catalanista (Domènec Martí i Julià), els republicans federals (Josep Maria Vallès i Ribot), la Unió Republicana (Josep Roca i Roca) i els carlins (Miquel Junyent). Quedaven al marge d'aquest comitè els dos partits dinàstics, en franca davallada a Catalunya, i els republicans que seguien Lerroux. Malgrat haver rebut invitacions a integrar-s'hi, Lerroux no tardarà a distanciar-se del pacte entre republicans i catalanistes; ho farà a través d'un article-manifest, «Mi Evangelio», que publica a *La Campana de Gràcia*, el 7 d'abril de 1906, i que esdevé un llarg al·legat sobre les insalvables diferències i ferides que, separant els republicans dels regionalistes, fan impossible un acord polític sincer entre ambdós partits.

17. Alejandro LERROUX, «El alma en los labios», *La Publicidad* (9 desembre 1905).

18. Aquesta llei es reproduceix íntegrament a F. SANTOLARIA (2005), p. 211-216.

La decisió d'un sector del republicanisme unionista d'integrar-se dins del moviment solidari provocà el trencament d'Unión Republicana, ja que el nucli més nombros del partit s'havia decantat cap a la tendència antisolidària comandada per Lerroux, per al qual Solidaritat era una coalició conservadora, burgesa i en la qual els catalanistes es confonien amb els burgesos capitalistes que explotaven els obrers. Malgrat els esforços per a evitar-ho, però, Lerroux veu com a Solidaritat Catalana va esdevenint un moviment polític estable i pot constatar, també, la significació socialment moderada de Solidaritat, preocupada per atreure les masses neutres apolítiques, però poc atractiva per al proletariat urbà, i tem que, si la Unión Republicana s'hi integra, perdre la base popular i obrera que el mateix Lerroux, més que ningú, ha contribuït a captar. El cabdill republicà sap, a més, que si el republicanisme s'integra en la gran coalició solidària, el seu lideratge personal restarà ofegat. Així doncs, la causa principal de l'oposició de Lerroux Solidaritat és la por de perdre la direcció del republicanisme a Catalunya, que ara veu en perill. Per tant, «la decisió de trencar amb la direcció salmeroniana i arborar la bandera antisolidària no respon a una opció ideològica, de consciència [...], sinó a una opció tàctica, de conveniència [...]. Per conservar alhora el protagonisme polític, la fidelitat d'una nombrosa militància, l'atractiu esquerranista i una autoritat sense superiors, Lerroux no trobarà millor fórmula que la d'erigir-se en l'únic, en el gran antagonista del moviment solidari».¹⁹

La premissa inicial dels antisolidaris que segueixen Lerroux és la maldat intrínseca de Solidaritat Catalana, ja que segons ells «aquesta no pot ser sincera, perquè s'hi barregen interessos partidistes antitètics; no és liberal, ni antimonàrquica, ni anticlerical, perquè hi figuren catòlics militants [...]; no pot beneficiar el proletariat, puix que l'encapçalen fabricants i grans burgesos enemics de les reformes socials; i, pel que fa a l'autonomia, ¿per quin tipus d'autonomia lluitarà, per la dels furs carlins, per la pimgalliana dels federals o per la regionalista de les Bases de Manresa?».²⁰ Quin és, finalment, el contingut doctrinal de l'antisolidaritat lerrouxista? La peça central del seu edifici ideològic és l'espanyolisme, que de seguida deriva en el nacionalisme espanyol més ranci. Al costat d'aquest omnipresent espanyolisme, l'anticlericalisme i un esperit revolucionari de límits volgudament borrosos, genèric i indefinit, esdevenen els altres dos ingredients —menors— del missatge polític antisolidari. En qualsevol cas, en el decurs dels mesos següents, i a desgrat de totes les incongruències, l'antisolidaritat aconseguí preservar l'atractiu obrerista i revolucionari que havia conquerit el lerrouxisme al llarg del primer quinquenni del segle.

Malgrat la ferma oposició del republicanisme lerrouxista, el cert és que les tasques per a bastir Solidaritat Catalana continuaven endavant. En aquest sentit, dels treballs de les diverses comissions i grups de diputats, erigits en portaveus dels mi-

19. J. B. CULLA (1986), p. 146. El trencament de la Unión Republicana és analitzat a les pàgines 146-155.

20. J. B. CULLA (1986), p. 156.

lers de ciutadans que estan a favor d'aixecar la suspensió de garanties i en contra del projecte de Llei de jurisdiccions, en sortirà una decisió històrica: la celebració a Girona d'un gran míting per a reclamar la restitució de les garanties constitucionals i per a demostrar la solidaritat de tots els catalans en la defensa de Catalunya.

Finalment, doncs, l'11 de febrer de 1906 se celebrarà el transcendental míting a Girona —hom parla d'uns quatre-mil assistents—, d'on resultarà la proclamació formal de Solidaritat Catalana com a coalició electoral. En un clima d'exaltació es comença a desplegar la campanya política, l'objectiu de la qual és formar una Diputació catalana que pugui fer front a la Llei de jurisdiccions que està en marxa. La premsa catalana, amb molt poques excepcions, es va mostrar favorable a Solidaritat. Li donen suport *La Veu de Catalunya*, *El Correo Catalán*, *El Poble Català*, *El Diluvio*, *La Publicidad* i els diaris satírics republicans *La Campana de Gràcia* i *L'Esquella de la Torratxa*. La Lliga, hàbilment dirigida per Cambó, es converteix en la directora del moviment i n'esdevindrà la principal beneficiària, i convertirà Solidaritat en una arma política per a defensar els ideals del reformisme i del catalanisme burgès que guiaven el programa regionalista.

El 12 de maig de 1906 el Comitè Executiu de Solidaritat fa públic un manifest en què anuncia que aquesta plataforma de partits pensa presentar-se als pròxims comicis (provincials i legislatius de 1907):

La Solidaritat és quelcom diferent, quelcom més alt que els partits que la formen, i la seva missió plana per damunt de les finalitats de banderia. La Solidaritat és la formació viva de l'ésser de Catalunya com a col·lectivitat conscient de si mateixa, [...] ara davant de la campanya electoral que s'acosta, la seva missió primordial, capitalíssima, és aconseguir que sigui la funció electoral dels ciutadans una funció lliurement exercida, sense coaccions ni imposicions; que la representació parlamentària de Catalunya sigui manifestació sincera i proporcionalment exacta de la voluntat del nostre poble; que els elegits de Catalunya constitueixin una veritable diputació catalana que, traduint totes les modalitats del nostre sentit polític i recollint tots els punts d'actual convergència de l'opinió de la nostra terra, siguin dintre el Parlament espanyol l'afirmació clara i activa de l'ideal i de la voluntat de Catalunya.²¹

Pocs dies després, el 20 de maig, té lloc l'homenatge del poble de Barcelona als diputats i senadors que han intervingut a les Corts contra el projecte de Llei de jurisdiccions. És la «Festa de l'Homenatge» que té lloc al passeig de Sant Joan amb una multitudinària —les cròniques de l'època parlen exageradament de dues-centes mil persones— i emotiva desfilada cívica.²² L'assistència és absolutament interclassista,

21. El manifest és reproduït a Joaquim de CAMPS I ARBOIX (1970), *Història de la Solidaritat Catalana*, Barcelona, Destino, p. 60-61.

22. La transcripció dels discursos contra la Llei de jurisdiccions i la llista d'adhesions a la Festa de l'Homenatge es recollí a *Discursos contra la Ley de Jurisdicciones* (1906), Barcelona, Solidaritat Catalana, Tipografia El Anuario de la Exportación, i *Lista de adhesions a la Festa de Homenatge* (1906), Barcelona, Solidaritat Catalana, Tipografia El Anuario de la Exportación.

amb una presència menestral i obrera indiscutible; però el més important és la mobilització de les classes mitjanes urbanes, tradicionalment absents. A més, l'adhesió a l'acte de més de mil tres-cents entitats catalanes (i algunes d'altres localitats espanyoles) acabava de donar la dimensió dels fets. Els esdeveniments oficials promoguts amb motiu de l'homenatge es perllongaran fins al vespre del dia 22. Malgrat la dimensió dels actes celebrats, la reacció inicial de la premsa de Madrid és de cert menyspreu i fredor davant el caràcter multitudinari de l'esdeveniment.

Setmanes després, el 21 d'octubre, tindrà lloc a la plaça de toros de Las Arenas l'«Aplec de la Protesta», per a demanar la derogació de la Llei de jurisdiccions. Enmig d'una gran gentada, unes colles de lerrouxistes intenten provocar disturbis i són expulsats fora de la plaça, enmig de la repulsa unànime dels assistents a l'acte. Lerroux, foragitat de *La Publicidad* i que sap que no pot viure políticament sense premsa afí, funda el diari *El Progreso*, que apareix el 29 de juny de 1906, i que és el nucli en què s'agrupen els republicans antisolidaris. A partir d'ara li caldrà crear-se un partit fet a la seva mida, el futur Partit Republicà Radical que serà fundat el gener de 1908.

En aquests moments, i en ple ambient d'acord catalanista, Enric Prat de la Riba publicava la seva obra cabdal, *La nacionalitat catalana*. A finals de maig, en plena ressaca de la manifestació solidària del 20 de maig, *La Veu de Catalunya* anunciava que el llibre es posava a la venda. El text no va tardar a ésser considerat l'obra teòrica culminant del catalanisme i el primer que donava una visió moderna del fet nacional català. El caràcter estratègic del llibre responia, en gran part, a les circumstàncies històriques coetànies al moviment solidari, les quals ajuden a explicar la gran significació que va assolir ràpidament *La nacionalitat catalana*, obra en què Prat de la Riba reivindicava que Catalunya era una nació i que, com a tal, hauria de tenir un estat propi, tot i que el dirigent catalanista no va arribar a formular aquesta conclusió independentista, perquè va fer entrar en joc un altre element: la formació d'un estat compost, d'una federació espanyola.²³

LA VICTÒRIA SOLIDÀRIA A LES ELECCIONS DE 1907

En una més de les cíclics crisis de govern, el gabinet liberal va caure i el 25 de gener de 1907 els conservadors comandats per Maura van formar un nou Govern. Juan de la Cierva, ministre de la Governació, fou l'encarregat de posar en marxa els mecanismes per a fornir una majoria parlamentària afí al nou partit de govern. Les eleccions a diputats per a les noves Corts foren fixades per al 21 d'abril del 1907.

23. Jordi Casassas ha explicat detalladament aquesta obra i les circumstàncies de la seva aparició i posteriors repercussions a «Prat de la Riba i *La nacionalitat catalana*», estudi introductor i a Enric PRAT DE LA RIBA (1993), *La nacionalitat catalana: Compendi de la doctrina catalanista en col·laboració amb Pere Muntaniola*, Barcelona, La Magrana, Diputació de Barcelona, p. XLVIII-XLIX. Una anàlisi més succinta és a Santiago IZQUIERDO (2006), «*La nacionalitat catalana*, d'Enric Prat de la Riba», *L'Avenc*, núm. 316 (setembre).

Prèviament, Solidaritat assajà el seu poder mobilitzador concorrent als comicis per a diputats provincials convocats el 10 de març d'aquell any. Presentà candidatura només a les demarcacions de Barcelona i Girona, atès que a les de Lleida i Tarragona encara no s'havia fet la conjunció dels partits coaligats. A Barcelona, Solidaritat aconseguí el *copo*, amb uns 18.000 vots al Districte II provincial, que representava el 36 % del cens, mentre els lerrouxistes només n'obtenien uns 11.000, el 17 %; al Districte III guanyava també Solidaritat amb 9.000 vots i el 24 %, i els lerrouxistes treien uns 7.500 vots i el 20 %. A Igualada-Vilafranca, a Vilanova-Sant Feliu de Guíxols i a Girona, Solidaritat obtenia també la victòria. El triomf de Solidaritat havia estat abassegador. El resultat provocarà temps després un canvi substancial en la Diputació Provincial de Barcelona. Només un dels seus 36 membres serà lerrouxista, mentre que 3 seran liberals i altres 8 conservadors; els altres 24 llocs aniran a les mans dels solidaris, entre ells 8 republicans, fet que permetrà el nomenament d'Enric Prat de la Riba com a president de la Diputació.

El triomf solidari i la derrota lerrouxista en aquestes eleccions havien estat molt clars. La desfeta antisolidària demostrà que les aspiracions solidàries havien calat en la voluntat popular i que aquesta plataforma unitària gaudia de la força electoral suficient per a optar, en la propera votació d'abril, als 44 escons que Catalunya ocupava al Parlament espanyol.

La Lliga va entendre que Solidaritat podia ser una bona plataforma per a assolir els seus objectius polítics i fer de la burgesia la classe rectora de la política catalana. La resta dels components de Solidaritat eren massa febles per a oposar-s'hi i, sobretot, per a renunciar, no només a unes futures actes de diputat, sinó a l'ocasió d'assolir una clientela política guanyada en una lluita per Catalunya i contra l'enemic comú de tots els aliats, el lerrouxisme, que fins ara s'enduia el vot de la major part de les classes populars. En el seu paper director, la Lliga va tenir cura de no donar al moviment un contingut massa ideològic i va voler evitar qualsevol enfrontament entre els seus diversos integrants. En conseqüència, Solidaritat era capaç d'integrar un espai electoral que cobria els extrems més oposats: tant l'electorat clerical com l'anticlerical, tant el republicà com el monàrquic, podien votar Solidaritat sense massa problemes.

Ara bé, a l'interior de Solidaritat convivien estratègies polítiques oposades, circumstància que avançava la curta durada d'un moviment nascut accidentalment i vàlid per a un moment històric en el qual la correlació de les forces polítiques catalanes estava en transformació. Però, aleshores, la composició de l'aliança solidària possibilitava que la Lliga l'encaminés pels camins que més li interessaven, perquè, malgrat el nombre i la varietat política dels aliats, a tots els mancava la coherència ideològica i el vigor organitzatiu de què gaudien els regionalistes, sense oblidar el potencial econòmic a la seva disposició. De moment, la pretesa definició interclassista del moviment possibilitava que Solidaritat, sense ésser representativa de quelcom concret, obtingués la mobilització d'un nombrós electorat entorn d'una única

idea, Catalunya, i contra un únic enemic comú, la política centralista contrària a les aspiracions autonomistes.

La resolució dels partits dinàstics de no prendre part en l'elecció simplificà el panorama polític a Barcelona, ja que va reduir la lluita a dues candidatures: la solidària, disposada a anar al *copo* amb set aspirants a les actes, i l'antisolidària, que optà per als cinc llocs de majories. Nicolás Salmerón i Emili Junoy representen la facció d'Unión Republicana declarada solidària. Francesc Cambó i Josep Puig i Cadafalch són els homes escollits per la Lliga. El Consell Regional Federalista de Catalunya presenta Josep Maria Vallès i Ribot. Ildefons Sunyol és l'aportació a la llista per part dels nacionalistes republicans. El setè lloc serà ocupat per Francesc Macià, candidat que, malgrat presentar-se també per les Borges Blanques, esdevingué una solució de compromís per a salvar la polèmica entaulada entre republicans i regionalistes entorn de la conveniència d'incloure o no un candidat carlí a la llista barcelonina. Tot i tractar-se d'un militar de carrera, Macià, que té la graduació de tinent coronel d'enginyers, s'havia indignat davant l'atac de la guarnició de Barcelona a les publicacions de la Lliga.²⁴ La decisió final de no incloure un candidat carlí a les llistes —es compensarà els carlins, però, amb candidatures no barcelonines— va enutjar la junta provincial carlista de Barcelona, la qual només per disciplina de partit no abandonà Solidaritat. Els ressentiments que produí aquest afer divorciaren els tradicionalistes del moviment cada cop més.

Lerroux encapçalà la llista antisolidària a Barcelona. L'acompanyaven Josep Maria Serrallera, Joan Sol i Ortega, Nicolás Estévanez i Josep Antoni Mir i Miró. El plet solidaris-antisolidaris, però, es reproduïx en pocs districtes catalans, perquè la major part dels escons parlamentaris són disputats entre solidaris i monàrquics dinàstics, ja que aquests gaudien d'una implantació i d'una força superiors a les que podien reunir els republicans antisolidaris.

Les instruccions del partit del Govern —conscient de la seva inferioritat— fan referència a l'acord de presentar-se només en aquells indrets on les forces vives locals puguin donar suport als candidats que, pels seus antecedents i prestigi personal, podien lluitar en condicions d'avantatge enfront de l'adversari. Mentre els conservadors acceptaven de participar on els fos possible, els liberals restaven reclosos en el retraïment a gairebé tot arreu. Els lerrouxistes també reconeixen les majors possibilitats d'èxit dels solidaris i preveuen la futura desfeta, però creuen que malgrat tot han d'enviar candidats arreu per tal de dificultar el triomf solidari.

24. La inclusió a les llistes de Francesc Macià suscità un profund malestar en l'estament militar, que va decidir el seu trasllat des de Lleida a Santoña (Cantàbria). Aquest fet i, sobretot, l'evolució personal d'un Macià cada vegada més pròxim al catalanisme i a les reivindicacions nacionals catalanes, el farà decidir a demanar la baixa voluntària de l'exèrcit. L'evolució personal i política de Macià durant aquests anys es pot seguir a Josep Maria ROIG ROSICH (2006), *Francesc Macià: De militar espanyol a independentista català (1907-1923)*, Barcelona, L'Esfera dels llibres.

Mentre que cap dels contrincants no negava a Solidaritat la seva superioritat, aquesta concentrava les energies a organitzar les eleccions per triomfar a tot Catalunya. Per aconseguir aquestes ambicioses aspiracions, Solidaritat decidí optar a totes les actes catalanes. A partir del 12 de març de 1907 es fan públiques les instruccions per a dur a terme la designació dels representants: sempre que hi hagués acord entre els elements solidaris dels districtes, serien aquests els encarregats d'escollir l'home adequat per a proclamar-lo candidat. Si no hi ha acord previ, la comissió executiva solidària en procedirà a la proclamació. Dels 44 escons, Solidaritat presentà 41 candidats, atès que renuncià als de Sort-Viella i Roquetes, ambdós de forta tradició monarquicoliberal, i presentava Francesc Macià a dos districtes (Barcelona i les Borges Blanques).

Solidaritat havia preparat les candidatures amb la idea d'anar al *copo* en les circumscripcions no uninominals (Barcelona-ciutat i Tarragona-Reus-Falset). Les candidatures de Solidaritat eren formades per 17 republicans —6 unionistes, 6 federals i 5 nacionalistes republicans—, 15 regionalistes, 6 tradicionalistes i 4 independents: Francesc Macià, per Barcelona i les Borges Blanques, Amadeu Hurtado i Josep Zulueta.

Que la convinença entre solidaris fou difícil ens ho demostren les obstruccions que sorgiren amb motiu de la proclamació dels candidats de Sant Feliu de Llobregat, Vilanova i, sobretot, Granollers, on les discrepàncies entre regionalistes i republicans van prendre un caire tan greu que ni la comissió executiva va ésser capaç d'establir un acord que satisfés a tothom. Com a solució final hom deixà llibertat de vot per tal que l'electorat fes la tria entre Ignasi Girona, presentat pels regionalistes, i Joan Lladó i Vallés, pels republicans. També als districtes de Girona els estira-i-arronsa entre els components de Solidaritat proven l'existència d'esquerdes que, si bé de moment no impedeixen la política unitària, en fan difícil la continuïtat a més llarg termini.

La preparació d'aquestes eleccions comportà una propaganda tan intensa com mai no s'havia vist encara a Catalunya. Solidaritat comença la campanya electoral amb un manifest inaugural en què es feia pública la intenció d'anar al *copo* a tot Catalunya i es demanava disciplina de vot i renúncia a qualsevol sentiment personal perquè calia pensar només en el bé comú de Catalunya. Aquest desig conciliador de tendències diferents, dirigit a evitar enfrontaments en el si de Solidaritat, perdurarà com un tòpic reiteratiu al llarg de la campanya, però tot i aconseguir-se una tasca unitària, cada una de les forces polítiques solidària valorava uns aspectes i n'oblidava uns altres, entenent l'elecció sota una òptica particular que responia a uns interessos específics: els nacionalistes republicans es prepararen per no decebre la massa republicana i catalanista; els republicans unionistes volien donar el primer pas per a la regeneració d'Espanya; els federals feien campanya a favor de Solidaritat perquè la consideraven democràtica, una lluita contra el caciquisme, antidinàstica, federal i revolucionària; els carlins van enfocar la seva propaganda valorant Solidaritat només

com una aliança electoral que no podia posar en perill ni els principis ni l'estabilitat del seu partit, i, els regionalistes, factòtums de la campanya, defensaven que no es podia confondre Solidaritat amb una simple coalició de partits amb la sola finalitat de guanyar noves posicions polítiques, atès que, per a la Lliga, Solidaritat és un moviment regenerador, una obra essencialment patriòtica, una revolució pacífica i civilitzadora.

En aquest clima d'eufòria popular, Joan Maragall publicava a *La Veu de Catalunya* l'article «L'alçament»:

Solidaritat és la terra, ho sents? És la terra que s'alça en els seus homes. [...] I la terra no és carlina, ni republicana, ni monàrquica, sinó que és ella mateixa, que crida, que vol son esperit propi per a regir-se; i ho crida a tots els seus fills, republicans, monàrquics, revolucionaris, conservadors, pagesos, ciutadans, blancs i negres, rics i pobres. I mentre duri el crit de la terra no hi ha pobres, ni rics, ni ciutats, ni pagesies, ni partits, ni res més sobre d'ella que un gran afany d'acallar-la i satisfer-la; perquè sols quan ella sia en pau podrà cadascú ser republicà, carlí, pagès, blanc o negre, pobre o ric [...]. Els partits catalans dividits en la lluita d'idees polítiques serien vençuts fàcilment per la corrupció forastera compacte en mans dels caciques. I heus ací la necessitat de la unió, de l'avinença, [...] No és un montón, senyor Maura, amb la companyia. Que no ho veu? És un alçament.²⁵

Recordem que Maura havia qualificat de *montón* els partidaris de Solidaritat.

El diumenge 14 d'abril, una setmana abans de la votació, se celebra l'acte més important de la campanya: el míting del Tívoli, en el qual es van presentar el programa electoral de Solidaritat que havia redactat Prat de la Riba i els candidats que integraven la candidatura barcelonina. L'acte havia aixecat una gran expectació.²⁶

En el programa del Tívoli es demanava, com a únic punt d'interpretació inequívoca, la derogació de la Llei de jurisdiccions, mentre que les peticions autonomistes es limitaren a sol·licitar una certa autonomia per als municipis i les regions en els àmbits de l'ensenyament, la beneficència i les obres públiques. En paraules d'Antoni Rovira i Virgili, el programa proposava:

La derogació de la Llei de jurisdiccions; dignificació del sufragi; desvetllament dels organismes socials d'Espanya per posar remei a la ineficàcia de l'Estat; endegar, a través dels òrgans públics de l'Estat, l'energia col·lectiva de Catalunya; encarregar gran part de les funcions d'ensenyança, beneficència i obres públiques a organismes regionals representatius de la personalitat de les regions, dotats de mitjans econòmics propis; autonomia provincial i municipal; atribuir als organismes regionals la facultat de preparar, i proposar al poder legislatiu de l'Estat, la renovació del Dret civil especial de cada regió.²⁷

25. Joan MARAGALL, «L'alçament», *La Veu de Catalunya* (13 abril 1907).

26. El programa del Tívoli es troba reproduït a José Antonio GONZÁLEZ CASANOVA (1974), *Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938)*, Barcelona, Curial, p. 545-548.

27. ANTONI ROVIRA I VIRGILI (1983), *Resum d'història del catalanisme*, Barcelona, La Magrana, p. 84-85 (1a ed., 1936, Barcelona, Barcino).

Com més fort era l'entusiasme, el dia 17 d'abril un grup de dirigents solidaris que anaven a un míting que s'havia de celebrar a Sants van ser víctimes d'un atemptat, quan un grup d'homes dispararen una vintena de trets contra el faetó en el qual anaven Nicolás Salmerón, Francesc Cambó, Eusebi Corominas, Josep Roca i Roca, Odón de Buen i d'altres. Tots sortiren il·lesos menys Cambó, ferit de gravetat al costat dret. La nova de l'atemptat s'escampà ràpidament. S'acusà els lerrouxistes —el fet s'esdevingué prop d'un centre d'aquesta filiació— de ser els autors de l'atemptat. Si més no, sembla clar que els agressors eren militants antisolidaris addictes a Lerroux, encara que no hi ha proves ni indicis certs que permetin implicar personalment el cabdill republicà en tot l'afer. El cert és que l'atemptat va ésser motiu més que suficient per a crear un ambient tens i per a infondre un caràcter radical i extremista a la campanya. Si fins aleshores havia estat difícil donar al vague programa solidari una cobertura ideològica prou àmplia, a partir de l'atemptat d'Hostafrancs això deixà d'ésser una preocupació important. La lluita restà llavors clarament polaritzada i les eleccions foren presentades com una batalla que enfrontava l'ordre solidari contra el desordre lerrouxista, «com un combat entre una política honrada, tolerant i civil contra una altra que ha fet de l'assassinat un procediment de lluita», com s'escriu a *El Poble Català* el dia 20 d'abril.

Guanyar les actes de la ciutat de Barcelona no era la principal preocupació dels solidaris, ja que les dificultats provenien dels districtes unipersonals, dominats molts d'ells per cacics d'obediència governamental. És per això que Solidaritat desplegà allà tots els esforços propagandístics i cap districte restà sense la visita d'oradors de Barcelona. Per a subvencionar les despeses que ocasionaven aquests desplaçaments s'arribà a organitzar fins i tot una subscripció pública.

La concurrència massiva a les urnes el 21 d'abril, amb una votació ordenada i tranquil·la i una desacostumada animació, van ésser els trets característics de la jornada electoral a tot Catalunya. El dia 25 s'escrutaren els vots. La Junta Provincial del Cens proclamà guanyadora dels 7 escons a la ciutat de Barcelona la candidatura solidària. El triomf fou aclaparador i els solidaris van guanyar majories i minories.²⁸ Amb una participació que ultrapassava el 60 %, Solidaritat comptava amb un 42 % del cens electoral, mentre la candidatura lerrouxista només arribava a un 17 %. Havien votat a Barcelona més de 70.000 persones, d'un total aproximat de 108.000 electors censats. Els set candidats solidaris presentats a la circumscripció de Barcelona van obtenir més de 53.000 vots, mentre que la candidatura antisolidària es va haver de conformar amb poc menys de 22.000 vots. En general, la premsa que va donar suport a Solidaritat valorà la victòria com un cop contra la demagògia lerrouxista, el caciquisme i el centralisme. Per la seva banda, *El Progreso* reconeixia haver perdut una batalla però no la guerra.

28. Borja de RIQUER (1972), «Les eleccions de Solidaritat Catalana a Barcelona», *Recerques* (Barcelona), núm. 2.

A mesura que passaven els dies, les valoracions partidistes preuien un caire revelador del veritable significat dels resultats. Per als regionalistes la victòria suposava la salvació de Barcelona, salvació que pensaven fer extensiva a la resta de l'Estat. El paper que calia tenir des d'ara enfront de l'Estat és, també, el punt central de la valoració que portaren a terme algunes publicacions republicanes, com *El Poble Català*, que creu que l'elecció ha suposat un èxit per a les aspiracions de llibertat del poble català, ja que amb la derrota del caciquisme i el centralisme s'ha impulsat l'autonomia i la República. Els lerrouxistes, recuperats de la primera impressió que els causà la desfeta, pensen que ells són els únics guanyadors, ja que l'elecció ha estat una experiència que els ha procurat una cohesió interna molt superior a la de les forces solidàries.

De les 44 actes només 4 van ésser guanyades per candidats antisolidaris: les de Sort-Viella (Emili Riu) i Roquetes (Antoni Querol), no disputades, i les de Tortosa (Adolf Navarrete) i Torroella de Montgrí (Robert Robert), perdudes en la votació. Després de l'escrutini els escons quedaven repartits així: als solidaris els havien correspost 6 escons per als carlins, 14 per als regionalistes, 17 per als republicans (Centre Nacionalista Republicà, 4; Unió Republicana, 7 i federals, 6) i 3 per als independents (aquestes 3 actes són en realitat 2, les d'Hurtado i Macià, aquest guanyador, per partida doble, de l'acta de Barcelona i de la de les Borges Blanques). Els antisolidaris han obtingut 3 escons per als conservadors i un per als liberals. Per tant, Solidaritat va aconseguir els seus objectius a 40 dels 44 districtes, si bé posteriorment les files solidàries es van reforçar amb l'adhesió del liberal Emili Riu, de Sort, i la del nacionalista republicà Josep Torres i Sampol, guanyador de l'elecció complementària de Torroella de Montgrí celebrada el 4 d'agost d'aquest mateix any, després de la renúncia a l'acta del conservador marquès de Robert.

Els quaranta candidats electes van ser: Nicolás Salmerón, Francesc Cambó, Josep Puig i Cadafalch, Emili Junoy, Francesc Macià —que finalment es quedà amb l'acta de les Borges Blanques—, Josep Maria Vallès i Ribot i Ildefons Sunyol (els set candidats que es presenten per la circumscripció de Barcelona); a la resta de la província de Barcelona els elegits van ser: Eduard Calvet (Arenys de Mar), Marià Bordas (Berga), Lluís Ferrer-Vidal (Castellterçol), Ignasi Girona (Granollers), Frederic Rahola (Igualada), Leonci Soler i March (Manresa), Salvador T. Rius (Mataró), Francesc Pi i Arsuaga (Sabadell), Laureà Miró (Sant Feliu de Llobregat), Amadeu Hurtado (Terrassa), Miquel Junyent (Vic), Josep Zulueta (Vilafranca del Penedès) i Josep Bertran i Musitu (Vilanova i la Geltrú). Per a la província de Girona van ser elegits Eusebi Corominas (Girona), Juli Marial (la Bisbal d'Empordà), Joaquim Salvatella (Figueres), Pere Llosas (Olot), Eusebi Bertrand i Serra (Puigcerdà), Joan Ventosa i Calvell (Santa Coloma de Farners) i Manuel de Bofarull (Vilademuls). Per a la província de Lleida els elegits foren: Joan Moles i Ormella (Lleida), Felip Rodés (Balaguer), Francesc Macià (les Borges Blanques), Llorenç Maria d'Alièr (Cervera),

Joan Garriga i Massó (la Seu d'Urgell), Pere Milà i Camps (Solsona) i Josep Llari (Tremp). I, per a la província de Tarragona: Julià Nougués, Ramon Mayner i Josep de Suelves i Montagut (tots tres per la circumscripció de Tarragona-Reus-Falset), Joan Caballé i Goyeneche (Gandesa), Manuel Raventós (Valls) i Jaume Carner (el Vendrell).

Aquesta victòria, però, va tenir poca transcendència al Congrés dels diputats, on els dinàstics comptaven amb 252 escons davant 152 de les oposicions. Amb tot, la conjuntura solidària fou molt important per al futur electoral de Catalunya, ja que va significar el desvetllament de l'activitat política en molts districtes rurals i la disgregació del poder polític provincial, que des d'ara estarà repartit entre monàrquics i, sobretot, entre republicans i regionalistes, guanyadors d'unes actes irrecuperables per a les forces dinàstiques. No fou, però, contra el que proclamava l'eufòria de la premsa solidària, una victòria total sobre el caciquisme. No podem oblidar que el fraudulent procediment electoral, falsejat al llarg de molts anys, no podia ésser depurat de cop. La davallada dinàstica a Catalunya fou una realitat, però eleccions posteriors mostraran que els comicis del 1907 no han estat, ni de bon tros, el cop definitiu contra el caciquisme. Tot i això, la celebració de les eleccions de senadors, que van tenir lloc el 5 de maig de 1907 i que van certificar un nou triomf solidari, van confirmar l'èxit de Solidaritat Catalana, i van portar, ara també al Senat, un nodrit estol de polítics catalans.

El cert és, però, que més enllà de la significació estrictament electoral, el moviment de Solidaritat Catalana portava implícita una altra realitat: l'extensió fora de Barcelona de la nova política de masses, si bé va tenir una incidència especialment notable dins de l'àrea de la capital catalana. Certament, la renovació de les formes de fer política serà un dels fets més significatius de la primera dècada del segle xx a Barcelona i, en part, a la resta de Catalunya. I en bona mesura això es va deure a Solidaritat Catalana.

LA DAVALLADA FINAL

L'acció dels diputats solidaris a les Corts es va veure dificultada per la progressiva hegemonia que prenia la Lliga dins del moviment. El possibilisme dels regionalistes, l'acceptació del vot corporatiu en el projecte de reforma de la Llei d'administració local de Maura i el clericalisme palesat davant el Projecte de pressupost de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona de 1908, en distanciaren els republicans i mostraren les afinitats regionalistes amb els dinàstics i les seves temptacions d'integració en el règim; a principis del 1908 era del domini públic el propòsit de Maura d'estimular la dissolució de Solidaritat atraient-ne l'ala dreta amb l'esquer de la Llei d'administració local i integrant el regionalisme català en l'òrbita d'un partit conservador espanyol renovat. Solidaritat Catalana començava a esquarterar-se.

Cada vegada més, els republicans solidaris tendien a agrupar-se per fer front comú en actuacions diverses: oposició a la Llei d'administració local; campanya a favor del sufragi universal; o unanimitat de parer sobre les línies mestres del frustrat Pressupost de Cultura.²⁹ Tot això originava una tendència a treballar plegats, per uns objectius que la dreta solidària defugia. Hi havia la consciència que la Lliga Regionalista feia servir Solidaritat com a plataforma per al partit.

En general, els parlamentaris republicans solidaris no havien reaccionat contra aquesta situació. Cambó s'havia convertit en el director de la representació solidària gràcies als seus dots personals, a les complaences que tenia amb ell un Parlament de dreta i a la relativa passivitat dels companys d'esquerra, que temien suscitar discrepàncies. A poc a poc, però, els esquerrans van començar a denunciar que sota la direcció dels regionalistes l'actitud reivindicativa dels catalans restava somorta. I, d'altra banda, hi havia el risc evident que la intensificació de la tendència conservadora dins del moviment li restés simpaties i adhesions entre els elements populars.

A finals de 1908, dos dels líders dels nacionalistes republicans, Joaquim Lluhí i Rissech i Santiago Gubern, denunciaven obertament la situació i advertien del perill que en comportava per als partits d'esquerra solidaris. El Centre Nacionalista Republicà era, dels tres partits republicans d'esquerra, el que es mostrava més combatiu en aquest sentit. Admetia que Solidaritat havia servit per a sensibilitzar l'opinió sobre el problema de Catalunya i per a obtenir un triomf electoral sobre el caciquisme. Destacava també que, més tard, Solidaritat havia decebut els qui, amb raó, n'esperaven reclamacions més enèrgiques.

En aquest context es van haver de celebrar, el 13 de desembre de 1908, eleccions per a cobrir a Barcelona les vacants en les files solidàries que s'havien produït a causa de la mort de Salmerón el setembre d'aquell any, i a les més que possibles degudes a la insistència de Sunyol de renunciar al seu mandat i al cas, pendent de resolució, de l'acta doble de Francesc Macià. Eren, doncs, tres possibles vacants a cobrir. Però com que no es renunciava a un altre cop d'efecte, per a donar-lo hi havia el recurs de preparar un segon *copo* electoral, tot i que es necessitava una quarta vacant per a poder presentar així una candidatura amb quatre noms i poder optar a les majories i les minories. A canvi d'una senadoria, Emili Junoy renuncià a l'acta. Era la quarta, i necessària, vacant a cobrir.

La confecció de la candidatura solidària constituí una prova de l'encara acceptable harmonia interna entre les forces solidàries. La candidatura, de signe esquerrà, la

29. Al voltant del Pressupost, vegeu el ja clàssic Joaquim de CAMPS I ARBOIX (1974), *El Pressupost de Cultura de 1908: Problema d'actualitat*, Barcelona, Dalmau. En data molt més recent, Alfred Pérez-Bastardas ha fet unes sòlides aportacions al tema; vegeu A. PÉREZ-BASTARDAS (2003), «El pressupost extraordinari de cultura de 1908 i el catalanisme col·lectiu», *El Contemporani*, núm. 28 (juliol-desembre), p. 57-66, i, sobretot, A. PÉREZ-BASTARDAS (2003), *Barcelona davant el pressupost extraordinari de cultura de 1908*, Barcelona, Mediterrània.

formaven: el regionalista i catòlic Ramon Albó i els republicans Jaume Cruells, Francesc Layret i Francesc Sunyer i Capdevila. Ara, però, l'escenari era un altre diferent del del 1907, i aquest matís esquerrà de la candidatura no era un encert tàctic, com no ho era tampoc l'intent d'acaparar els quatre llocs elegibles. Només Albó va ser capaç de guanyar la minoria, per darrere dels integrants de la guanyadora candidatura antisolidària: Hermenegildo Giner de los Ríos, Joan Sol i Ortega i Alejandro Lerroux. La derrota electoral de Solidaritat Catalana era incontestable. La reacció a Madrid fou de joia.

En aquesta situació s'arriba al 1909, any en el qual s'han de celebrar tres conteses electorals: primer, les municipals ajornades des del 1907; després, les provincials, i, finalment, les municipals que corresponien al 1909. Solidaritat era un compromís parlamentari, que podia ser mantingut encara que no hi hagués bloc de Solidaritat a les eleccions que s'havien de celebrar en el decurs de 1909, les quals només tenien efectes dintre de Catalunya i no tenien transcendència per al Parlament. Aquesta tesi fou defensada amb convenciment pel Centre Nacionalista Republicà. Atès que les raons adduïdes eren irrefutables, la Lliga les havia de donar per bones. Això no obstant, *La Veu de Catalunya* va començar a parlar de seguida dels republicans solidaris com d'una nosa per a Catalunya, com d'una dissidència del catalanisme, d'un catalanisme que la Lliga no volia deixar de monopolitzar. En qualsevol cas, les formacions col·ligades competiran ja separatament en els conteses municipals de 1909.

Joaquim Lluhí i Rissech, en qualitat de president del Centre Nacionalista Republicà, i després d'unes laborioses negociacions, va aconseguir formar la coalició electoral dels tres partits republicans. L'aliança va rebre el nom d'Esquerra Catalana. A partir d'aquell moment, sembla evident que les relacions entre els regionalistes i els nacionalistes republicans són molt tibants i posen en entredit la continuïtat de Solidaritat.

Els resultats de les eleccions del 2 de maig no van ser massa bons per al conjunt de les forces solidàries: la candidatura lerrouxista va obtenir 34.000 vots i 16 regidors, seguida per la candidatura nacionalista republicana (la nova Esquerra Catalana), amb 24.000 sufragis i 8 regidors i la regionalista, amb 21.500 vots i 4 regidors. Aquesta fou la primera desintegració electoral de Solidaritat Catalana.

A la vista dels resultats, la situació dins Solidaritat començava a ser cada vegada més insostenible, i més si tenim en compte que feia només tres mesos que havia tingut lloc l'afer de la vicepresidència de la Diputació de Barcelona. Recordem que, pel febrer de 1909, i per tal de cobrir una vacant produïda per renúncia de Francesc Pi i Arsuaga, havia tingut lloc una elecció parcial de diputat a Corts al districte de Sabadell. El guanyador fou Jaume Cruells, abans membre de la Unió Republicana i ara del Centre Nacionalista Republicà. Per tal d'anar al Congrés, Cruells haurà de dimitir, per incompatibilitat legal, el càrrec de diputat provincial. Deixava així vacant la vicepresidència de la Diputació de Barcelona, que ocupava des del 1907.

Era de correcció elemental, entre els diputats provincials de Solidaritat, cedir ara la vicepresidència a un altre republicà adscrit al bloc solidari. L'Esquerra Catalana proposà un altre diputat del Centre Nacionalista Republicà, Santiago Gubern. En aquesta conjuntura de 1909, els regionalistes van decidir fer una traveta a l'Esquerra i s'avenen en secret a la Diputació no sols amb els carlins, sinó també amb la minoria dinàstica antisolidària. Tots plegats pacten l'elecció com a vicepresident del diputat Joaquim Sostres, que pertanyia al Partit Liberal.

L'Esquerra formulà grans protestes contra els regionalistes. Hi hagué unanimitat entre la gent del Centre Nacionalista Republicà, de la Unió Regionalista i del Partit Federal. Tots coincidiren a denunciar la maniobra regionalista com un acte antisolidari, d'aliança vergonyosa amb els dinàstics, i com una incorrecció manifesta sobre la relació de forces admesa a la Diputació. La qüestió de la vicepresidència a la Diputació de Barcelona obria una nova esclatxa a Solidaritat, l'esperit de la qual ja era mort. Quan l'estiu de 1909 esclatà la Setmana Tràgica, Solidaritat ja havia deixat d'existir a la pràctica, tot i que els últims vestigis del pacte seran esborrats definitivament per les diferents actituds d'uns i altres davant els fets de juliol, en especial pel que fa a les desproporcionades represàlies que provocà aquest episodi revolucionari i que van tenir el seu moment més vergonyós en l'afusellament, el 13 d'octubre, del director de l'Escola Moderna, Francesc Ferrer i Guàrdia. Tot plegat es traduí en el trencament definitiu entre la dreta i l'esquerra del bloc solidari. La primera —regionalistes i carlins— s'arreglerà al costat dels repressors, mentre que la segona —l'Esquerra Catalana— ho féu al costat de les víctimes.³⁰ Aquesta és la mort definitiva, ara sí, de Solidaritat. Les desqualificacions personals i les polèmiques periodístiques mantingudes pels respectius òrgans de premsa, s'accentuaran a partir d'ara, i esdevindran una més de les baules en aquest procés de deteriorament de la plataforma solidària.

Un parell de mesos i escaig després de la Setmana Tràgica van haver de celebrar-se, el 24 d'octubre, eleccions provincials ordinàries. La contesa resultava tres dies posterior a la caiguda del Govern de Maura arran de les crítiques que havia rebut el seu Govern com a conseqüència de la desproporcionada repressió governamental desfermada després de la Setmana Tràgica.

Aprofitant la suspensió a Barcelona dels diaris oponents, *La Veu de Catalunya* farà una campanya demagògica contra l'Esquerra Catalana i els lerrouxistes, i els iguala gairebé amb els incendiàries d'esglésies. A comarques, però, la tònica és en-

30. Van ser moltes les veus que, des del camp regionalista, van demanar seny i concòrdia i que la Lliga es replantegés la seva inflexible posició a favor de la repressió governamental. Una de les més lúcides va ser la de Joan Maragall, un dels escriptors i intel·lectuals més respectat del seu temps. L'actitud de Maragall davant els fets de la Setmana Tràgica ha estat analitzada en el ja clàssic Josep BENET (1992), *Maragall i la Setmana Tràgica*, Barcelona, Edicions 62, i, en data més recent, a Patrícia GABANCHO (1998), *Despert entre adormits: Joan Maragall i la fi de segle a Barcelona*, Barcelona, Proa, Ajuntament de Barcelona.

cara de presentar candidatures solidàries. A Barcelona, en canvi, on resideixen les directives dels partits i on han tingut lloc els fets decisius de la ruptura solidària, l'oposició entre dreta i esquerra és completa. Solidaritat s'ha acabat.

El resultat de Barcelona ciutat tingué un especial relleu pel fet de ser la primera consulta electoral després de la Setmana Tràgica, en plena efervescència de la repressió; d'alguna manera, en aquestes eleccions la ciutadania s'havia de pronunciar sobre l'actitud adoptada pel regionalisme i per les esquerres solidàries en relació amb la Setmana Tràgica i les seves conseqüències. La candidatura d'esquerra solidària guanyà els tres llocs de majoria, mentre que la Lliga només guanyà el lloc de la minoria. En la resta dels districtes catalans van guanyar les candidatures inspirades, amb més o menys fidelitat, per l'esperit solidari.

Les eleccions següents —municipals— se celebraran el 12 de desembre. Novament s'enfrontaran les mateixes candidatures de les anteriors municipals. La candidatura lerrouxista, que lluitava per tots els districtes barcelonins, fou la guanyadora, ja que va obtenir 32.000 vots i 14 actes per als seus candidats, mentre que la candidatura de l'Esquerra Catalana solidària obtenia 25.000 sufragis i 6 regidors i la de la Lliga —que lluitava solament per 7 districtes del total de 10—, 18.000 vots i només 5 regidors. Aquests resultats, acumulats als del maig anterior, asseguraven al lerrouxisme una confortable majoria consistorial per al bienni 1910-1911, ja que comptarà amb 29 escons, davant els 13 nacionalistes i els 8 regionalistes.

CLOENDA

Arribat el moment de fer un balanç de Solidaritat Catalana, cal començar dient que si hagués estat només una mera aliança de partits davant una consulta electoral imminent, sorgida d'un acte comú de protesta per fets atemptatoris a la llibertat civil, la seva durada hauria estat quelcom inexplicable. Si durà uns tres anys, fou perquè amagava un afany que anava més enllà d'una conjuntura breu, amb aspiracions i estímuls d'esdevenir permanent en la política catalana i, per projecció, en l'espanyola. I és que per damunt de tots els defectes de Solidaritat Catalana, per damunt de les seves crisis internes i malgrat no haver aconseguit cap dels objectius principals que eren a la base de la seva fundació, la veritable dimensió del moviment la dóna el fet d'haver ajudat a fer arrelar una mica més el catalanisme en l'ànima col·lectiva dels catalans.

L'efímera vida de Solidaritat Catalana no amagarà, tanmateix, la importància del fenomen com a punt de referència per a futurs intents d'unió entre diferents sectors polítics catalans. A més, estem davant del primer moviment transversal del catalanisme polític. Un catalanisme que, com va demostrar Solidaritat, ja no podia ser monopoli de cap partit, atès que havia d'esdevenir un vincle d'unió de tots els catalans, fossin de dreta, de centre o d'esquerra.

Tot plegat converteix Solidaritat Catalana en una de les fites emblemàtiques en aquella cruïlla de 1906, que ha esdevingut un any clau per al desenvolupament de la cultura catalana contemporània. I és que no podem oblidar que nous plantejaments estètics, formulacions ideològiques emergents i projectes socials i polítics compromesos van convertir el 1906 en una data de referència de la Catalunya contemporània (recorrem, a tall d'exemple, que aquell any es va celebrar el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana). I és que ara fa cent anys Catalunya era una societat molt dinàmica, conscient de la seva pròpia modernitat, a punt de veure esclatar noves formes de partit, nous moviments socials i sindicals i, en definitiva, noves formes de sociabilitat. I, al bell mig de tot plegat, s'havia produït la gestació, la vertebració i, a l'últim, la liquidació d'una Solidaritat Catalana de la qual estem commemorant el centenari.

BIBLIOGRAFIA

- ALBERTÍ, Santiago (1972). *El republicanisme català i la restauració monàrquica (1875-1923)*. Barcelona: Albertí.
- ÁLVAREZ JUNCO, José (1990). *El emperador del Paralelo: Lerroux y la demagogia populista*. Madrid: Alianza.
- AMETLLA, Claudi (1963). *Memòries polítiques, 1890-1917*. Barcelona: Pòrtic.
- BALCELLS, Albert; CULLA, Joan B.; MIR, Conxita (1982). *Les eleccions generals a Catalunya de 1901 a 1923*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- CALVET, Agustí (*Gaziel*) (1967). *Memòries: Història d'un destí (1893-1914): Tots els camins duen a Roma*. Barcelona: Aedos.
- CAMBÓ, Francesc (1981). *Memòries (1876-1936)*. Barcelona: Alpha.
- CAMPS I ARBOIX, Joaquim de (1970). *Història de la Solidaritat Catalana*. Barcelona: Destino.
- COLOMINES, Agustí (1993). *El catalanisme i l'Estat: La lluita parlamentària per l'autonomia (1898-1917)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CULLA, Joan B. (1986). *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923)*. Barcelona: Curial.
- HURTADO, Amadeu (1969). *Quaranta anys d'advocat: Història del meu temps (1894-1936)*. Barcelona: Ariel.
- IZQUIERDO, Santiago (2002). *La primera victòria del catalanisme polític: El triomf electoral de la candidatura dels «quatre presidents» (1901)*. Barcelona: Pòrtic.
- (2006). *República i autonomia: El difícil arrelament del catalanisme d'esquerres, 1904-1931*. Catarroja, Barcelona: Afers.
- MOLAS, Isidre (1972). *Lliga Catalana: Un estudi d'estasiologia*. Barcelona: Edicions 62, 2 v.

- PÉREZ-BASTARDAS, Alfred (1980). *L'Ajuntament de Barcelona a primers de segle (1904-1909): Albert Bastardas i Sampere, primer alcalde popular*. Barcelona: Edicions 62.
- RIQUER, Borja de (1977). *Lliga Regionalista: La burgesia catalana i el nacionalisme, 1898-1904*. Barcelona: Edicions 62.
- (1972). «Les eleccions de Solidaritat Catalana a Barcelona», *Recerques*, núm. 2.
- ROVIRA I VIRGILI, Antoni (1936). *Resum d'història del catalanisme*. Barcelona: Barcino.
- TERMES, Josep (2000). *Història del catalanisme fins al 1923*. Barcelona: Pòrtic.